

## บทที่ ๕

### สรุปผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง บทบาทของพุทธบริษัทในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาของพุทธบริษัท ในเมืองปากเซ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ ดังต่อไปนี้

๑. เพื่อศึกษาบทบาทของพุทธบริษัทในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล
๒. เพื่อศึกษาบทบาทของพุทธบริษัทในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ในเมืองปากเซ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว
๓. เพื่อศึกษาบทบาทของพุทธบริษัทในการส่งเสริมทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ในเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

ในการศึกษาค้นคว้า ได้ศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research), การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research), เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙, เอกสารชั้นทุติยภูมิ จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง, เอกสารทางวิชาการ และหนังสือที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา รวมไปถึงการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research), การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่วิจัย เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศลาว เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน แล้วนำมาศึกษาเพื่อความเข้าใจในสภาพปัญหาที่ถูกต้อง ทำให้สมเหตุสมผลและให้ได้องค์ความรู้ในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

#### ๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ในงานวิจัยนี้ ได้แบ่งเนื้อหาโดยสรุปจำแนกออกเป็น ๓ ส่วน ดังต่อไปนี้

##### ๕.๑.๑ บทบาทของพุทธบริษัทในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล

จากการศึกษาภาพรวมของพุทธบริษัทในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในสมัยพุทธกาลประกอบมี ดังนี้

บทบาทของภิกษุ ในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนานั้น มีหลายรูปแบบแตกต่างกัน ดังนี้ พระสารีบุตรเถระ ทรงได้รับตำแหน่งเป็นอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้า ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเลิศกว่าพระภิกษุทั้งปวงในด้านผู้มีสติปัญญามาก เป็น "ธรรมเสนาบดี" คู่กับพระพุทธเจ้าที่เป็น "ธรรมราชา" และเป็นผู้มีความกตัญญูต่เวทที่ พระมหาโมคคัลลานเถระ เป็นพระภิกษุอัครสาวกเบื้องซ้ายของพระพุทธเจ้า และเป็นเอตทัคคะในด้านผู้มีฤทธิ์มาก พระมหากัสสปะ ได้รับการยกย่องและให้ถือเป็นแบบอย่างในด้านผู้ทรงจุดธูปและสรรเสริญคุณแห่งจุดธูป และภายหลังที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน ท่านได้เป็นประธานในการสังคายนาเพื่อรวบรวมพระธรรมวินัยครั้งที่ ๑ พระอานนท์ ได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะผู้เลิศกว่าพระภิกษุสาวกทั้งหลาย ๕ ประการ คือ เป็นพหูสูตร มีสติ มีคิติ มีมติ และเป็นพุทธอุปัฏฐาก และพระอุบาลีเถระ เป็นผู้ทรงจำพระวินัยอย่างแม่นยำ ทำให้เมื่อหลังพุทธปรินิพพาน ท่านจึงได้รับตำแหน่งให้เป็นผู้วิสาขนาพระวินัย

บทบาทของภิกษุณี ในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนานั้น มีหลายรูปแบบแตกต่างกัน เช่น พระมหาปชาบดีเถรี เป็นผู้ชวนชายให้ภิกษุณีได้บวชในพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยกันเผยแผ่พระธรรม คำสอนและเป็นแบบอย่างในการถวายของให้แก่สงฆ์ พระนางเขมาเถรี เป็นภิกษุณีผู้เลิศทางมีปัญญา มาก พระพุทธเจ้าทรงยกย่องท่านเป็นอัครสาวิกาเบื่องขวา และมีความสามารถในการแสดงธรรมได้ วิจิตรพิสดาร พระกสิโคตรมีเถรี ได้รับตำแหน่งเอตทัคคะทางด้านทรงจีวรเศร้าหมอง เป็นผู้ถือธุดงค์ วัตรเคร่งครัด และมีความเป็นอยู่เรียบง่าย พระธัมมทินนาเถรี เป็นผู้มีความรู้ ได้รับตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายในฝ่าย ผู้เป็นธรรมกถึก และพระปฐาจาราเถรี ได้รับตำแหน่งผู้ทรงพระ วินัย คือ ผู้ที่มีความรอบรู้ แม่นยำ และ เข้าใจในพระวินัยต่างๆที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น

บทบาทของอุบาสก ในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนานั้น มีรูปแบบคล้ายคลึงกัน เช่น ท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี เป็นผู้ที่มีศรัทธาตั้งมั่นต่อพระรัตนตรัย สร้างวัด และถวายทานเป็นประจำทุกวัน พระเจ้าพิมพิสารเป็นกษัตริย์ผู้ทรงธรรม ทรงทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยปัจจัย ๔ ตลอดชีพ และชวนถวายประชาชนของพระองค์ให้ได้ฟังธรรม พระเจ้าปเสนทิโกศลเป็นผู้ทรงธรรม เป็นผู้ให้อามิสทานและเป็นผู้เคร่งครัดต่อพระธรรมวินัย หมอชีวกโกมารภัจ เป็นแพทย์ประจำพระผู้มีพระภาค พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ท่านได้สร้างวัดถวาย และห้ามบุคคลที่เป็นโรคติดต่อเข้าบวช และพระเจ้าอชาต ศัตถุ พระองค์ทรงตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม และราชสังคหวัตถุ ๔ และพระองค์เป็นศาสนูปถัมภ์ที่สำคัญในการทำสังคายนาเพื่อรวบรวมพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

บทบาทของอุบาสิกา ในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนานั้น มีรูปแบบคล้ายคลึงกัน เช่น นางวิสาขา ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเอตทัคคะฝ่ายอุบาสิกา เป็นผู้สร้างวัดบุพพาราม เป็นผู้ริเริ่มถวายผ้าอาบน้ำฝน เป็นผู้แนะนำประโยชน์แก่ผู้อื่น และเป็นผู้ปวารณาถวายปัจจัย ๔ ในพระพุทธศาสนาตลอดชีวิต นางสุชาดา ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นเอตทัคคะในทางผู้ถึงพระรัตนตรัยก่อน และเป็นผู้ถวายปัจจัย ๔ แก่พระภิกษุสงฆ์ พระนางสามาวดี ได้รับการยกย่องจากพระบรมศาสดา ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายในฝ่ายผู้อยู่ด้วยเมตตา นางชุชุตตราเป็นผู้มีปัญญามาก สามารถแสดงธรรมได้อย่างไพเราะลึกซึ้ง ได้รับตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายในฝ่ายผู้แสดงธรรม และนางสุปปียา ได้รับตำแหน่งเอตทัคคะเป็นผู้เลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายในฝ่ายผู้อุปัฏฐากภิกษุใช้ และนางยังเป็นต้นเหตุให้บัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุฉันเนื้อ มนุษย์ ดังนั้น เป็นต้น

#### ๕.๑.๒ บทบาทของพุทธบริษัทในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ในเมืองปากเซ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

จากการศึกษาข้อมูลและการสัมภาษณ์ พบว่า การทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาของพุทธบริษัทในเมืองปากเซนั้น มีหลายรูปแบบแตกต่างกันแต่มีความมุ่งหวังไปในทิศทางเดียวกัน คือเพื่อให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองเคียงคู่ไปกับประเทศชาติบ้านเมือง พระสงฆ์และอุบาสก-อุบาสิกามีความพร้อมเพียงกัน ปฏิบัติตามคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พร้อมเพียงกันทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายของคนในศาสนาที่มีแนวคิดหวังทำลาย และปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาไม่ให้คนนอกศาสนาเข้ามาใส่ร้ายพระพุทธศาสนา และช่วยกันสร้างพัฒนาปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม และช่วยเหลือกิจการงานของทางวัดและทางบ้านเมืองจัดขึ้นเป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ พระสงฆ์ และอุบาสก-อุบาสิกาจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะทั้งสองฝ่ายต่างเป็นเจ้าของพระพุทธศาสนาาร่วมกัน ทั้งสองฝ่ายต่างมีสิทธิเท่าเทียมกันในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา เมื่อมีการจัดงานบุญหรืองานต่างๆ ก็ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการจัดงานบุญในเมืองปากเซ พระสงฆ์สามเณรและอุบาสกอุบาสิกาต้องได้ช่วยเหลือกัน ดังจักเห็นได้จากการจัดงานบุญตามประเพณีฮีต ๑๒ ที่คนลาวได้ปฏิบัติกันมาเป็นเวลายาวนาน จนถือเป็นการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาไปโดยปริยาย ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น พระสงฆ์สามเณรเป็นผู้นำพาสร้างกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมา ส่วนอุบาสก-อุบาสิาก็ก็นำเงินให้การสนับสนุน เป็นผู้อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔ และนอกจากนั้น พระสงฆ์ และอุบาสก-อุบาสิายังเป็นผู้ปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามสมควรแก่ฐานะของตน ด้วยการสนับสนุนในด้านการปกครอง สนับสนุนด้านการศึกษา สนับสนุนด้านการเผยแผ่และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และสนับสนุนด้านสาธารณูปการ จึงทำให้พระพุทธศาสนาในเมืองปากเซมีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมาจนเท่าทุกวันนี้ ฉะนั้นแล้วบทบาทของพุทธบริษัทในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ในเมืองปากเซจึงมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยตลอดมา

#### ๕.๑.๒ ศึกษาบทบาทของพุทธบริษัทในการการส่งเสริมทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ในเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

จากการศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมพุทธศาสนาของพุทธบริษัท ในเมืองปากเซ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว นั้นมีหลายรูปแบบแตกต่างกันออกไป แต่ทั้งหมดนั้นต้องอยู่ในธรรมนูญปกครองสงฆ์ ระเบียบกฎหมายบ้านเมือง และยึดครองประเพณี วัฒนธรรม ที่คนลาวชาวพุทธได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน

นอกจากนั้น ยังมีแนวทางในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยพระสงฆ์สามเณรและอุบาสก-อุบาสิกาเป็นหลักสำคัญ เพื่อให้พุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งแนวทางที่ปรากฏชัดเจนได้แก่ แนวทางของพระภิกษุสามเณรในการส่งเสริมพระพุทธศาสนานั้น พระสงฆ์สามเณรต้องเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักของศาสนาอย่างเคร่งครัด และคอยแนะนำอุบาสก-อุบาสิกาให้ตั้งอยู่ในความดี เช่น ให้เว้นจากความชั่ว แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี ทำจิตใจให้สงบ และอนุเคราะห์กันและกัน ให้ได้ฟังได้รู้ในสิ่งที่ไม่เคย อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง บอกทางสวรรค์ และปฏิบัติตามหลักปทัชชีวาทวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ธรรมที่บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ จากนั้นอุบาสก-อุบาสิกายังได้ปฏิบัติตามหลักธรรมในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา เช่น เกื้อกูลพระ กระทำบุญ ค้ำพระศาสนา เป็นอุบาสกอุ-บาสิกาชั้นนำ หมั่นสำรวจความก้าวหน้าของตน สิ่งเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ประเสริฐเพราะมันเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้นาน จากนั้น พระสงฆ์ต้องนำธรรมมาเผยแผ่ให้อุบาสก-อุบาสิกาได้รู้และเข้าใจเพื่อจะได้ส่งเสริมพระพุทธศาสนาาร่วมกัน เพราะพระสงฆ์ไม่สามารถส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองได้เพียงลำพัง ฉะนั้น การนำเอาพระธรรมคำสอนมาเผยแผ่ มาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสังคม เพื่อให้อุบาสก-อุบาสิกาได้เข้าใจง่ายขึ้น ถือเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และแนวทางของอุบาสก-อุบาสิกาในการส่งเสริมพระพุทธศาสนานั้น ต้องเป็นผู้มีความรู้ในหลักพระพุทธศาสนา นำเอาคำสอนของพระพุทธศาสนาออกมาเผยแผ่ช่วยพระสงฆ์ด้วยการปฏิบัติตาม และชวนชวนผู้อื่นให้ได้รู้และเข้าใจในหลักธรรมของ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้พระพุทธศาสนาในเมืองปากเซเจริญรุ่งเรือง และมีการพัฒนามาจนถึงทุกวันนี้

## ๕.๒ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย บทบาทของพุทธบริษัทในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ในเมืองปากเซ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

### ๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวในแต่ละแขวง แต่ละเมือง และแต่ละวัดต้องได้เอาใจใส่และให้ความสำคัญในเรื่องของการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ และเจริญรุ่งเรืองตลอดไป

๒) องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวควรมีนโยบายควบคุมความประพฤติปฏิบัติตาม กิจวัตรของพระสงฆ์ในปัจจุบัน เพื่อให้เหมาะสมกับเพศสมณะ และเหมาะสมกับพระธรรมวินัย

๓) ควรมีนโยบายให้พระสงฆ์และอุบาสก-อุบาสิกาได้ช่วยกันทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา เป็นต้น ในด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และด้านสาธารณูปการ เพื่อขับเคลื่อนให้พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปทั่วทุกมุมโลก

### ๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๑) พระสงฆ์ควรให้การทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาตามพระธรรมวินัย และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับแนวทางของพระพุทธศาสนา และยึดคลองประเพณี

๒) องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวในทุกชั้น ควรแนะนำวิธีการเผยแผ่ที่ถูกต้อง และเป็นประโยชน์แก่สังคม ให้แก่พระสงฆ์และอุบาสก-อุบาสิกา

๓) องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวในทุกชั้น ควรมีแบบแผน และนโยบายในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง

### ๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในพื้นที่วิจัย

๑) พระสงฆ์ในเมืองปากเซควรเอาใจใส่ในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย

๒) พระสงฆ์ในเมืองปากเซควรแนะนำอุบาสก-อุบาสิกาในการทะนุบำรุงและส่งเสริมพระพุทธศาสนา

๓) อุบาสก-อุบาสิกาควรให้การดูแล ให้การส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามพระธรรมวินัย และให้เหมาะสมกับยุคสมัย

### ๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

๑) ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

๒) ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ด้านสังคมสงเคราะห์ ในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๓) ศึกษาบทบาทของอุบาสก-อุบาสิกาในการปกครองสงฆ์ และปกป้องพระธรรมวินัยในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว